

تأثیر نقدینگی، نسبت بدهی، اندازه و سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی

دکتر فاطمه صراف

استادیار گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

aznyobe@yahoo.com

سارا ناصری نسب

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

sara48709@gmail.com

چکیده

گزارش‌های دوره‌ای حاوی اطلاعات ارزشمندی برای سرمایه‌گذاران است و قبل از اینکه این اطلاعات در دسترس قرار بگیرد، وجود تأخیر طولانی باعث می‌شود این اطلاعات برای سرمایه‌گذاران کم‌ارزش شود. هدف این تحقیق بررسی تأثیر نقدینگی، نسبت بدهی، اندازه و سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی است. اطلاعات موردنیاز این پژوهش برگرفته از صورت‌های مالی ۱۶۸ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۴۰۰ می‌باشد. پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی؛ و از نظر ماهیت و محتوا از نوع همبستگی است. برای آزمون وجود رابطه بین متغیرها و معنادار بودن مدل برآورده شده از روش رگرسیون چندگانه مبتنی بر تحلیل داده‌های تابلویی (پانل دیتا) استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد نقدینگی شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد؛ اندازه شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر منفی و معنی‌دار دارد؛ همچنین نتایج نشان داد نسبت بدهی و سن شرکت نیز بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر مثبت دارند؛ اما تأثیر آنها معنی‌دار نیست.

واژگان کلیدی: تأخیر گزارش حسابرسی، نقدینگی، نسبت بدهی، اندازه شرکت و سن شرکت.

مقدمه

فاصله زمانی بین تاریخ گزارشگری مالی و تاریخ گزارش حسابرسی تأخیر گزارش حسابرسی نامیده می‌شود (کیبت^۱، ۲۰۲۱). هرچه فاصله زمانی بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار گزارش حسابرسی کوتاه‌تر باشد ارزش اطلاعاتی آن بیشتر می‌شود (بزرگ اصل و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین با افزایش تأخیر، عدم اطمینان تصمیماتی که باید توسط سرمایه‌گذاران گرفته شود بزرگ‌تر می‌شود و بر زیان تأثیر می‌گذارد. برای سرمایه‌گذاران گزارش‌های مالی ارائه‌شده شرکت، بخشی از مطالب تحلیلی برای آنها است و همچنین گزارش به موقع، برای شناسایی عملکرد و تصمیم‌گیری موردنیاز است که می‌تواند در خرید، فروش یا حفظ مالکیت سهام در بورس، موثر باشد. همچنین ارائه گزارش‌های مالی می‌تواند یک شاخص عملکرد تجاری خوب برای سرمایه‌گذاران باشد. تمرکز بر روی تأخیر در گزارش حسابرسی از دو جهت اهمیت دارد. اول اینکه به‌موقع بودن صورت‌های مالی موضوع مهمی برای سرمایه‌گذاران است، زیرا بر اساس بیانیه‌ی کمیسیون اوراق بهادار (۲۰۰۲) گزارش‌های دوره‌ای حاوی اطلاعات ارزشمندی برای سرمایه‌گذاران است و قبل از اینکه این اطلاعات در دسترس قرار بگیرد، وجود تأخیر طولانی باعث می‌شود این اطلاعات برای سرمایه‌گذاران کم‌ارزش شود.

¹ Kibet

بارتوو و کونیچیک^۱ (۲۰۱۷) این گونه استدلال می کنند که تأخیر اشاره شده توسط کمیسیون بورس اوراق بهادار، باعث به وجود آمدن واکنش های غیرطبیعی قیمت سهام می شود. با توجه به اینکه صورت های مالی قبل از تاریخ گزارش حسابرسی قابل ارائه نیستند، در نتیجه می توان گفت تحقیق در مورد تأخیر گزارش حسابرسی، از جمله تحقیقات مربوط محسوب می شود. دومین دلیل این است که تأخیر در گزارش حسابرسی مستقیماً نشان می دهد که آیا مشتریان از ادغام شرکت های حسابرسی سود می برند یا خیر؛ زیرا مشتریان تنها پس از تأیید صورت های مالی توسط حسابرس می توانند از مزایای آن استفاده کنند (مؤمنی و حسینی، ۱۳۹۹) و (ملا امینی و مرفوع، ۱۳۹۳).

عوامل متعددی می توانند باعث تأخیر گزارش حسابرسی شوند که برخی از آنها می تواند ناشی از عوامل خارجی دانست، مانند زمان مورد نیاز حسابرس برای بررسی صورت های مالی، یا عوامل داخلی شرکت که مدیریت را تشویق می کند تا سرعت ارائه را کاهش دهد یا تسریع کند (فربیان و وی^۲، ۲۰۲۲). در حوزه عوامل داخلی برخی از ویژگی های شرکت در ارائه به موقع گزارش حسابرس مؤثر هستند. در این تحقیق به بررسی این موضوع پرداخته می شود که آیا نقدینگی، نسبت بدهی، اندازه و سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر گذار است یا خیر؟

پیشینه تحقیق

لمبی^۳ (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان اثر نسبت نقدینگی، نسبت پرداخت بدهی، نسبت سودآوری و سن بر تأخیر گزارش حسابرسی، نشان دادند نسبت نقدینگی بر تأخیر حسابرسی تأثیر می گذارد. در همین حال، نسبت بدهی، نسبت سودآوری و سن بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیری ندارد.

فابریان و وی^۴ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان تأثیر نقدینگی، نسبت بدهی، اندازه و سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی، نشان می دهد که نقدینگی تأثیری بر تأخیر گزارش حسابرسی ندارد، توانایی پرداخت بدهی و سن شرکت به طور معنادار و مثبت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر می گذارند، در حالی که اندازه شرکت تأثیری منفی بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر می گذارد.

سوساندای^۴ (۲۰۲۲) در تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر تأخیر گزارش حسابرسی نشان داد که اندازه شرکت تأثیر منفی بر گزارش های حسابرسی دارد، در حالی که سن شرکت، توان پرداخت بدهی و نظر حسابرس تأثیری بر تأخیر گزارش حسابرسی نداشتند.

هاسیبیان و همکاران^۵ (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان اثر اندازه شرکت، سودآوری و تصدی حسابرسی بر تأخیر حسابرسی همراه با مشکل مالی به عنوان متغیر تعدیل کننده نشان دادند اندازه شرکت و سودآوری تأثیر منفی و معناداری بر تأخیر حسابرسی دارد. در حالی که مدت تصدی حسابرسی تأثیر قابل توجهی بر تأخیر حسابرسی ندارد. نتایج دیگر نشان می دهد که درماندگی مالی می تواند اثر اندازه شرکت و دوره تصدی حسابرسی را بر تأخیر حسابرسی تعدیل کند. در حالی که تأثیر سودآوری بر تأخیر حسابرسی وجود ندارد.

یاسیا و همکاران^۶ (۲۰۱۸) به بررسی اثر اندازه شرکت، سود شرکت و پرداخت بدهی بر تأخیر گزارش حسابرسی پرداختند و دریافته اند اندازه شرکت تأثیر منفی و معناداری بر تأخیر گزارش حسابرسی دارد؛ و سود شرکت تأثیر منفی و معنادار بر تأخیر گزارش حسابرسی دارد. همچنین پرداخت بدهی تأثیر قابل توجهی بر تأخیر گزارش های حسابرسی ندارد.

¹ Bartov and Konichitchki

² Febrian & Wi

³ LAMBEY

⁴ Susandya

⁵ Hasibuan

⁶ Yi Lu et al

محمدرضایی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان ادغام مؤسسات حسابداری و تأخیر در گزارش حسابداری: بررسی استدلال‌های متناقض، نشان می‌دهند که ادغام مؤسسات حسابداری رابطه معناداری با تأخیر در گزارش حسابداری این مؤسسات ندارد. چنین یافته‌ای بیانگر آن است که برخلاف انتظار قانون‌گذاران، در نبود ادغام واقعی، تصور هم‌افزایی ناشی از صرفه به مقیاس و نمود آن در افزایش کارایی حسابداری و کاهش تأخیر در گزارش حسابداری، ممکن نیست. به عبارت دقیق‌تر، ادغام شکلی میان مؤسسات حسابداری نه تنها با هدف سوداگرایی و افزایش سهم بازار صورت گرفته، بلکه تنها منتفع این رخدادهای حسابداری درگیر ادغام بوده‌اند و صاحب‌کاران و سهامداران از بابت دریافت گزارش حسابداری به‌موقع منتفع نگردیده‌اند.

امینی و مشهور الحسینی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان مروری جامع بر ادبیات و عوامل مؤثر بر تأخیر در گزارش حسابداری و ارتباط آن با برخی مفاهیم مالی نشان دادند که عوامل مؤثر بر تأخیر در گزارش حسابداری به‌طور کلی در سه دسته قرار می‌گیرند که عبارت از عوامل مرتبط با حسابرس مستقل (شامل اندازه حسابرس، اظهارنظر مشروط حسابرس، ریسک گزارش دهی و تعداد بندهای گزارش حسابرس) عوامل مرتبط با راهبری شرکتی (شامل تمرکز مالکیت، اندازه هیات مدیره و استقلال هیئت‌مدیره) و عوامل مرتبط با کمیته حسابداری (شامل استقلال کمیته حسابداری و تخصص کمیته حسابداری) می‌باشند. همچنین بررسی‌های بیشتر نشان داد که مفاهیمی همچون دوگانگی وظایف مدیرعامل، اجتناب مالیاتی و مدیریت سود سبب افزایش تأخیر در گزارش حسابداری می‌گردند؛ اما متغیرهایی همچون تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره، منجر به کاهش تأخیر در گزارش حسابداری می‌شوند.

یلفانی و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان اثر حاکمیت شرکتی بر تأخیر گزارش حسابداری در صنعت بیمه ایران نشان دادند در شرکت‌های بیمه، متغیرهای نفوذ مدیرعامل و استقلال هیئت‌مدیره با تأخیر گزارش حسابداری رابطه معنادار و مثبت و مالکیت نهادی با تأخیر گزارش حسابداری رابطه معنادار و منفی دارند. در مجموع نتایج نشان می‌دهد عوامل حاکمیت شرکتی رابطه معناداری با تأخیر گزارش حسابداری دارند.

لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۷) در بررسی تأثیر مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های مرتبط با حسابداری بر افشای به‌موقع نشان دادن رابطه مثبت معناداری بین اظهارنظر مقبول حسابداری و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد؛ رابطه مثبت معناداری بین اقلام غیرمترقبه و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه مثبت معناداری بین نسبت موجودی و بدهی به کل دارایی و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه منفی معناداری بین تعداد گزارش‌های بخش‌های تجاری شرکت و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه مثبت معناداری بین پراکندگی مالکیت و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه مثبت معناداری بین دوگانگی مدیرعامل و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه منفی معناداری بین نسبت مدیران مستقل و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه منفی معناداری بین اندازه هیئت‌مدیره و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد. رابطه منفی معناداری بین فعالیت کمیته حسابداری و تأخیر گزارش حسابرس وجود دارد.

رضایی دولت‌آبادی و همکاران (۱۳۹۳) در بررسی عوامل تأثیرگذار بر تأخیر انتشار صورت‌های مالی سالانه حسابداری شده نشان دادند بین اندازه شرکت و دوره امضاء حسابرس و همچنین بین اندازه شرکت و دوره ضمنی تأثیری معنادار و منفی وجود دارد و در نهایت شرکت‌هایی که نسبت بدهی (اهرم مالی) بیشتر دارند و شرکت‌هایی که دارای اخبار خوب هستند و سهامداران عمده آنها بیشتر است، تأخیر بیشتری در انتشار صورت‌های مالی حسابداری شده دارند.

چارچوب نظری و ارائه فرضیات تحقیق

فرضیه علامت‌دهی در تحقیقات مختلف حسابداری و حسابرسی، مورد مطالعه قرار گرفته است. این مطالعات نشان می‌دهند که مدیریت واحدهای تجاری، اطلاعات مختلفی درباره عملکرد شرکت را به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی برای مشارکت‌کنندگان در بازار سرمایه افشا می‌نماید. اطلاعات مذکور به‌عنوان علامت، شامل اخبار خوب و یا بدی است که برای بازار سرمایه ارسال می‌شود (بنی مهد و بهاری، ۱۳۹۳). بر اساس نظریه علامت‌دهی، هرچه زمان مورد نیاز حسابرس برای اتمام حسابرسی طولانی‌تر باشد (که در تأخیر گزارش حسابرسی نمود پیدا می‌کند) علامت صادر شده به بازار در مورد وجود مسائل منفی احتمالی ناشی از حسابرسی تقویت می‌گردد (لاری دشت بیاض و همکاران، ۱۳۹۷).

نقدینگی شرکت و تأخیر گزارش حسابرسی

نقدینگی به توانایی یک شرکت برای پرداخت بدهی‌های مالی خود مربوط می‌شود که باید در زمان کوتاهی پرداخت شود. (ریانتو^۱، ۲۰۰۱). وقتی یک شرکت نقدینگی بالایی دارد، دارایی‌های جاری آن‌ها معمولاً بزرگ‌تر از بدهی فعلی‌شان است. سرمایه‌گذاران ترجیح می‌دهند در شرکتی که می‌تواند بدهی جاری خود را قبل از سررسید آن پرداخت کند، بیشتر سرمایه‌گذاری کنند. نقدینگی به توانایی شرکت در پرداخت تعهدات با سررسید کمتر از ۱ سال مربوط می‌شود، این سطح از توانایی را می‌توان با چندین نسبت از جمله نسبت جاری، نسبت سریع و نسبت نقدی اندازه‌گیری کرد. هر چه میزان نقدینگی شرکت بالاتر باشد، روند حسابرسی صورت‌های مالی آنرا را کند می‌کند. طبق تحقیقات انجام شده توسط تامپوبولون و سیجیان^۲ (۲۰۲۰) نقدینگی بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر مثبت می‌گذارد، بر اساس این نگرش، اگر سطح نقدینگی شرکت بالا باشد، فرآیند ارائه صورت‌های مالی طولانی‌تر از شرکت‌های با نقدینگی پایین خواهد بود. تحقیقات انجام شده توسط (دورا^۳، ۲۰۱۷) نیز از این نظریه پشتیبانی می‌کند. با این حال، تحقیقات انجام شده توسط (ستیاوان^۴، ۲۰۲۰) نشان داد که نقدینگی بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیری نداشته است، توجیه آنها این است که شرکت خدمات مالی برای محدودیت ارائه صورت‌های مالی را برای روزهای پس از سررسید به منظور جلوگیری از افزایش سطح نقدینگی، پیش‌بینی کرده است. یافته‌های هرینی و سریگار^۵ (۲۰۲۰) و فدرال^۶ (۲۰۲۱) نیز از این یافته‌ها حمایت می‌کند. می‌کند. بر این اساس فرضیه اول به شرح زیر ارائه می‌شود:

فرضیه اول: نقدینگی شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیرگذار است.

اهرم مالی و تأخیر گزارش حسابرسی

بنا بر مطالعات (کسمیر^۷، ۲۰۱۶) نسبت پرداخت بدهی نسبتی است که در اندازه‌گیری توانایی یک شرکت برای پرداخت هر یک از تعهداتش چه کوتاه‌مدت و چه بلندمدت در صورت انحلال شرکت استفاده می‌شود. کل مبلغ بدهی متعلق به یک واحد تجاری بر مدت‌زمان بررسی بدهی توسط حسابرس تأثیر می‌گذارد، به طوری که روند تکمیل حسابرسی صورت‌های مالی را کند می‌کند (چو و همکاران^۸، ۲۰۱۷). توان پرداخت بدهی شرکت را می‌توان با استفاده از چندین

¹ Riyanto

² Tampubolon & Siagian

³ Dura

⁴ Setyawan

⁵ Harini & Siregar

⁶ Fadrul et al

⁷ Kasmir

⁸ Cho

نسبت، از جمله نسبت بدهی به دارایی، نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام، نسبت بدهی بلندمدت به حقوق صاحبان سهام و زمان اندازه‌گیری کرد (فریبان و وی، ۲۰۲۲). بر اساس یافته‌های (ستیوان، ۲۰۲۰) پرداخت بدهی بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر می‌گذارد، به این معنی که کل بدهی بالا باعث می‌شود فرآیندی که حسابرسی انجام دهد طولانی‌تر شود. با این حال، فدرال (۲۰۲۱) معتقد است که پرداخت بدهی تأخیری بر تأخیر گزارش حسابرسی ندارد، زیرا در فرآیند حسابرسی، برای تمام شرکت‌هایی که کل بدهی‌های بزرگ یا کوچک دارند، حسابرسان فرآیند حسابرسی یکسانی را انجام می‌دهند و در نتیجه تأخیر گزارش حسابرسی را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. بر این اساس فرضیه دوم به شرح زیر ارائه می‌شود:

فرضیه دوم: نسبت بدهی شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیرگذار است.

اندازه شرکت و تأخیر گزارش حسابرسی

اندازه یک شرکت را می‌توان با توجه به روش‌های مختلف از اندازه درآمد سالانه، کل دارایی‌ها یا کل سرمایه تعیین کرد. اندازه شرکت عاملی است که زمان تکمیل را از تاریخ بسته شدن صورت‌های مالی تا زمان تکمیل گزارش حسابرسی تعیین می‌کند. (اسماعیل^۱، ۲۰۲۲) شرکت‌های بزرگ تمایل دارند گزارش‌های مالی حسابرسی شده را در زمان سریع‌تری نسبت به کسب‌وکارهای کوچک‌تر ارائه کنند که مربوط به امکان کنترل داخلی و سیستم مدیریت بهتر در شرکت‌های بزرگ است که در نتیجه سرعت تکمیل صورت‌های مالی و تسهیل فرآیند حسابرسی را تسهیل می‌کند. ویدیاستوتی و کارتیک^۲ (۲۰۱۸) نشان دادند که اندازه شرکت دارای یک تأثیر منفی بر تأخیر گزارش حسابرسی است. علاوه بر این، (دسیانا و درماوان^۳، ۲۰۲۰) نیز از این یافته‌ها حمایت می‌کند که شرکت‌های بزرگ دارای چندین مزیت از جمله سیستم کنترل داخلی بهتر و کارکنانی هستند که تمایل به دقت بیشتری دارند، بنابراین تمایل دارند از تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی خود جلوگیری کنند؛ اما در تضاد با این یافته‌ها تحقیقات متا و افریاتی^۴ (۲۰۲۰) نشان داد که اندازه شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیرگذار نیست، چراکه مطابق با سیاستی که از سوی سازمان‌ها وضع شده است از شرکت‌ها خواسته می‌شود که گزارش‌های مالی خود را در مهلت مقرر ارائه کنند. بر این اساس فرضیه سوم به شرح زیر ارائه می‌شود:

فرضیه سوم: اندازه شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیرگذار است.

سن شرکت و تأخیر گزارش حسابرسی

محاسبه سن شرکت را می‌توان با محاسبه تعداد سال‌های بعد از پذیرش شرکت موردسنجش قرار داد. مدت زمانی که یک شرکت در بورس ثبت می‌شود، یک عامل حمایتی است که به شرکت اجازه می‌دهد تا یک استراتژی بالغ داشته باشد که اطمینان حاصل کند که شرکت همیشه از مقررات موجود برای حفظ موجودیت خود پیروی می‌کند که یکی از آنها اطمینان از رعایت مقررات برای ارسال گزارش حسابرسی است (فریبان و وی، ۲۰۲۲). هرچه سن یک شرکت بیشتر باشد، به این معنی است که فرآیند حسابرسی سریع‌تر خواهد بود، دلیل این امر این است که شرکت‌های که سابقه طولانی‌تری دارند به‌طور کلی گسترش یافته‌اند و سهامداران بیشتری دارند به‌طوری که مدیریت شرکت به‌طور فزاینده‌ای از این موضوع آگاه است. ارسال سریع‌تر گزارش‌های مالی شرکت‌هایی که سابقه سن طولانی‌تری دارند، بر مبنای نیاز ذینفعان آنها

¹ Ismail

² Widiastuti & Kartika

³ Desiana & Dermawan

⁴ (Metta & Effriyanti

است. این شرکتها استراتژیها و راههای بهتری دارند تا بتوانند موجودیت خود را حفظ کنند و بتوانند گزارشهای مالی خود را به موقع تکمیل کنند (اریه و همکاران^۱، ۲۰۲۱). با توجه به تحقیقات انجام شده توسط هاندرآوان و والونداری^۲ (۲۰۲۰) سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر مثبت میگذارد، به این دلیل که هرچه شرکت سن بیشتری داشته باشد، مقیاس عملیات آن بزرگتر می شود و حسابرسان این موضوع را در نظر میگیرند و در نتیجه مدت طولانیتری برای انجام حسابرسی نیاز است که منجر به افزایش تأخیر می شود، در حالی که شرکت های تازه تاسیس به دنبال ارائه گزارشهای مالی در اسرع وقت خواهد بود تا بتوانند با سرعت بیشتری نیازهای مورد نظر سهامداران خود را فراهم کنند. یافته های هربنی و سریگار^۳ (۲۰۲۰) نیز مطابق با این ایده است؛ اما تحقیقات انجام شده توسط ویدیاستوتی و کارتیک (۲۰۱۸) به این نتیجه رسید که سن یک شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیرگذار نیست. بر این اساس فرضیه چهارم به شرح زیر ارائه می شود:

فرضیه چهارم: سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسان تأثیرگذار است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت و محتوا از نوع توصیفی همبستگی؛ و با توجه به استفاده از اطلاعات تاریخی، پس رویدادی است. همچنین این پژوهش از نوع مطالعه ای کتابخانه ای و تحلیلی – علی بوده و مبتنی بر تحلیل داده های تابلویی (پانل دیتا) نیز می باشد؛ و برای تجزیه و تحلیل داده های از نرم افزارهای EViews 10 استفاده شده است. داده های مورد نیاز این پژوهش از طریق وبسایت کدال گردآوری شده و برای مطالعه مبانی نظری و پیشینه پژوهش، از روش کتابخانه ای استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران در یک بازه زمانی ۸ ساله طی دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۴۰۰ می باشد نمونه پژوهش نیز به روش حذفی از میان آن دسته از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب شد که شرایط زیر را داشته باشند:

۱) شرکت تا قبل از سال ۱۳۹۳ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند و تا پایان سال ۱۴۰۰ در بورس فعال باشد.

۲) به دلیل ماهیت خاص فعالیت شرکت های هلدینگ، بیمه، لیزینگ، بانکها، مؤسسات مالی و سرمایه گذاری و تفاوت فراوان آنها با شرکت های تولیدی و بازرگانی، شرکت انتخابی جز شرکت های یاد شده نباشد.

۳) به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفندماه باشد و شرکت طی بازه زمانی تحقیق سال مالی خود را تغییر نداده باشند.

۴) اطلاعات مالی شرکت در بازه زمانی تحقیق در دسترس باشد.

۵) وقفه معاملاتی بیش از سه ماه نداشته باشد.

متغیرها و مدل تحقیق

متغیر وابسته

متغیر وابسته در این تحقیق تأخیر گزار حسابرسان (ALR) می باشد.

که برابر است با فاصله زمانی بین تاریخ پایان سال مالی و تاریخ امضای گزارش حسابرسانی.

¹ Arie et al

² Hendrawan & Wulandari

³ Harini & Siregar

متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل در این تحقیق عبارت‌اند از:

نقدینگی شرکت (LIQUIDITY): تقسیم نسبت وجوه نقد به کل دارایی‌های شرکت.

اهرم مالی (LEV): کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها.

اندازه شرکت (SIZE): لگاریتم طبیعی ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت در پایان سال؛

سن شرکت (AGE): برابر با تعداد سال‌های پذیرش شرکت در بورس.

همچنین تأثیر متغیرهای کنترلی زیر نیز بر این رابطه بررسی شده است:

ارزش بازار به ارزش دفتری (MB): برابر با ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام.

تغییر حسابرسی (Audit change): در این پژوهش، تغییر حسابرس یک متغیر موهومی است، به این صورت که اگر در یک سال، مؤسسه حسابرسی که پیش‌ازاین کار حسابرسی شرکت مورد نظر را انجام می‌داده است تغییر کرده باشد عدد، ۱ در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود.

تخصیص حسابرسی در صنعت (ACIX): در این پژوهش، برای اندازه‌گیری تخصیص حسابرس از رویکرد سهم از بازار استفاده می‌شود. برای محاسبه سهم از بازار، رویکرد پالمرز به کار می‌رود که مطابق با آن، تخصیص صنعتی حسابرس متغیری دامی (دووجهی) است. چنانچه سهم بازار (مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران هر مؤسسه حسابرسی خاص در صنعت خاص تقسیم بر مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران در صنعت خاص) مؤسسه حسابرسی خاصی از نسبت به دست‌آمده از رابطه $(\frac{1}{N \text{ audit firms}} * 1/2)$ بیشتر باشد، مؤسسه حسابرسی مذکور متخصص در صنعت محسوب شده و به آن یک اختصاص می‌یابد؛ در غیر این صورت برای این متغیر صفر در نظر گرفته می‌شود. در رابطه یاد شده، مخرج کسر بیان‌کننده تعداد مؤسسه‌های حسابرسی مشغول به کار در صنعتی خاص است. از سویی دیگر، سهم از بازار عبارت است از فروش‌های رسیدگی شده توسط مؤسسه حسابرسی در صنعتی خاص، بخش بر کل فروش‌های آن صنعت. **اندازه حسابرسی (SIZE Auditor):** در صورتی که شرکت توسط مؤسسات بزرگ (سازمان حسابرسی و موسسه مفید راهبر)، حسابرسی شده باشد یک و در غیر این صورت صفر.

مدل آماری فرضیه اول:

$$ALR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LIQUIDITY_{i,t} + \beta_2 MB_{i,t} + \beta_3 P \text{ Audit change}_{i,t} + \beta_4 ACIX_{i,t} + \beta_5 SIZE \text{ Auditor}_{i,t} + \epsilon_{it}$$

مدل آماری فرضیه دوم:

$$ALR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LEV_{i,t} + \beta_2 MB_{i,t} + \beta_3 P \text{ Audit change}_{i,t} + \beta_4 ACIX_{i,t} + \beta_5 SIZE \text{ Auditor}_{i,t} + \epsilon_{it}$$

مدل آماری فرضیه سوم:

$$ALR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 SIZE_{i,t} + \beta_2 MB_{i,t} + \beta_3 P \text{ Audit change}_{i,t} + \beta_4 ACIX_{i,t} + \beta_5 SIZE \text{ Auditor}_{i,t} + \epsilon_{it}$$

مدل آماری فرضیه چهارم:

$$ALR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 AGE_{i,t} + \beta_2 MB_{i,t} + \beta_3 P \text{ Audit change}_{i,t} + \beta_4 ACIX_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \epsilon_{it}$$

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

نتایج آمار توصیفی پژوهش که شمای کلی از وضعیت توزیع داده‌ها را نشان می‌دهد، در جدول زیر نشان داده شده است:

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرها

شاخص‌های پراکندگی					شاخص‌های مرکزی		نام و تعداد متغیرها	
بیشینه	کمینه	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی	میانگین	میانگین	علامت اختصاری	متغیرها
۱۸۷	۱۹	۲۶.۲۶	۵.۰۵	۱.۰۶	۷۳.۵	۷۳.۸۶	ALR	تأخیر گزارش حسابرس
۰.۲۳	۰.۰۰۰	۰.۰۴	۵۸.۳۴۵۵	۲.۲۱	۰.۰۲۱	۰.۰۲۵	LIQUIDITY	نقدینگی شرکت
۱.۸۲	۰.۰۳	۰.۲۱	۴.۲۶	۰.۳۳	۰.۵۵۵	۰.۵۵۸	LEV	نسبت بدهی
۲۰.۷۶	۱۰.۵۳	۱.۶۴	۳.۳۸	۰.۸۲	۱۴.۴۵	۱۴.۷۰	SIZE	اندازه شرکت
۰.۵۳	۵	۷.۷۶	۶.۴۱	۱.۵۵	۱۷	۱۸.۳۵	AGE	سن شرکت
۷۳.۱۶	-۴۹.۷۳	۷.۲۲	۲۴.۴۵۶۰	۲.۶۷	۲.۹۴	۴.۹۴	MB	ارزش بازار به ارزش دفتری
۱	۰	۰.۴۳	۲.۲۶	۱.۱۲	۰	۰.۲۵	Audit change	تغییر حسابرس
۱	۰	۰.۴۳	۲.۴۰	۱.۱۸	۰	۰.۲۴	ACIX	تخصص حسابرس در صنعت
۱	۰	۰.۴۰	۳.۰۹	۱.۴۴	۰	۰.۲۰	SIZE_AUDITOR	اندازه حسابرس

آزمون فرضیه اول تحقیق

انتخاب مدل

در انتخاب مدل داده‌های ترکیبی با دو حالت کلی روبرو هستیم. در حالت اول عرض از مبدأ برای کلیه شرکت‌ها یکسان است که در این صورت با روش پول و در حالت دوم عرض از مبدأ برای تمام شرکت‌ها متفاوت است که در این حالت روش پانل انتخاب می‌شود. برای شناسایی دو حالت مذکور از آزمون اف-لیمر استفاده می‌کنیم.

جدول (۲): آزمون چاو یا لیمر و آزمون هاسمن فرضیه‌های پژوهش

P-Value	مقدار آماره آزمون	آماره آزمون
۰/۰۰۰	۶.۴۴	آزمون F لیمر
۰/۰۰۲	۲۱.۸۶	آزمون هاسمن

با توجه به جدول ۲ مقدار احتمال آماره F و آماره کای - دو برای مدل کمتر از ۰/۰۵ هست؛ بنابراین فرض صفر یعنی برابری عرض از مبدأها رد می‌شود، بنابراین استفاده از روش پانل ارجحیت دارد. لذا لازم است برای انتخاب الگوی اثرات ثابت یا اثرات تصادفی آزمون هاسمن انجام شود. نتایج آزمون هاسمن نیز نشان می‌دهد که روش مورد استفاده پانل با اثرات ثابت هست.

جدول (۳): نتایج برآورد فرضیه های تحقیق

متغیر	مقدار ضرایب	t مقدار	مقدار احتمال
LIQUIDITY	۰.۲۱	۲.۲۳	۰.۰۳۹
LEV	۳.۰۹	۰.۷۶	۰.۴۴۴
SIZE	-۱۲.۳۳	-۷.۲۵	۰.۰۰۰
AGE	۰.۶۳	۱.۵۳	۰.۱۲۴
MB	-۰.۲۱	-۲.۵۳	۰.۰۱۱
Audit change	۲.۰۵	۱.۶۸	۰.۰۹۳
ACIX	-۱۳.۴۲	-۳.۲۸	۰.۰۰۱
SIZE_AUDITOR	۴.۴۷	۱.۲۹	۰.۱۹۴
C (مقدار ثابت)	۴.۲۴	۹.۳۵	۰.۰۰۰
F مقدار	۱۶.۹۸	F مقدار احتمال	۰.۰۰۰
ضریب تعیین (R ²)	۰.۷۲۱۵	دوربین واتسون	۱.۸۹
ضریب تعیین تعدیل شده	۰.۶۷۹۰		

مقدار احتمال (P-VALUE) آماره F از ۰/۰۵ کوچکتر است (۰/۰۰۰۰) بنابراین با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کلی مدل تأیید می‌شود.

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۳، سطح معنی داری آماره t مربوط به متغیر نقدینگی شرکت کوچکتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۳۹) یعنی معنی دار است، ضریب آن (۰/۲۱) مثبت می‌باشد و مقدار آماره t برای آن برابر با ۲/۲۳ می‌باشد این مقدار آماره t در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد؛ بنابراین می‌توان گفت نقدینگی شرکت بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر مثبت و معنی دار دارد و فرضیه اول تأیید می‌شود.

سطح معنی داری آماره t مربوط به متغیر نسبت بدهی شرکت بزرگتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۴۴۴) یعنی بی معنی است، ضریب آن (۳/۰۹) مثبت می‌باشد و مقدار آماره t برای آن برابر با ۰/۷۶ می‌باشد این مقدار آماره t در ناحیه رد فرض صفر قرار نمی‌گیرد؛ بنابراین می‌توان گفت نسبت بدهی شرکت بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر مثبت دارد؛ اما این تأثیر معنی دار نیست؛ بنابراین فرضیه دوم تحقیق رد می‌شود.

سطح معنی داری آماره t مربوط به متغیر اندازه شرکت کوچکتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۰۰۰) یعنی معنی دار است، ضریب آن (-۱۲/۳۳) منفی می‌باشد و مقدار آماره t برای آن برابر با -۷/۲۵ می‌باشد. این مقدار آماره t در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد؛ بنابراین می‌توان گفت اندازه شرکت بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر منفی و معنی دار دارد و فرضیه سوم تأیید می‌شود.

سطح معنی داری آماره t مربوط به متغیر سن شرکت بزرگتر از ۰/۰۵ بوده (۰/۱۲۴) یعنی بی معنی است، ضریب آن (۰/۶۳) مثبت می‌باشد و مقدار آماره t برای آن برابر با ۱/۵۳ می‌باشد این مقدار آماره t در ناحیه رد فرض صفر قرار نمی‌گیرد؛ بنابراین می‌توان گفت سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر مثبت دارد؛ اما این تأثیر معنی دار نیست؛ بنابراین فرضیه چهارم تحقیق رد می‌شود.

نتیجه گیری و پیشنهادات

بر اساس نظریه علامت‌دهی، هرچه زمان موردنیاز حسابرس برای اتمام حسابرسی طولانی‌تر باشد (که در تأخیر گزارش حسابرسی نمود پیدا می‌کند) علامت صادرشده به بازار در مورد وجود مسائل منفی احتمالی ناشی از حسابرسی تقویت می‌گردد در این تحقیق بر اساس اطلاعات مالی ۱۶۸ شرکت پذیرفته‌شده در بازار بورس تهران در بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۴۰۰ تأثیر نقدینگی، نسبت بدهی، اندازه و سن شرکت بر تأخیر گزارش حسابرسی پرداخته شد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول نشان داد نقدینگی شرکت بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد. این نتیجه مطابق با این نگرش است اگر سطح نقدینگی شرکت بالا باشد، فرآیند ارائه صورت‌های مالی طولانی‌تر از شرکت‌های با نقدینگی پایین خواهد بود این یافته‌ها مطابق با نتایج (دورا، ۲۰۱۷) و در تضاد با نتایج ستیاوان (۲۰۲۰) هرینی و سریگار (۲۰۲۰) و فدرال (۲۰۲۱) است. نتیجه فرضیه دوم نشان داد افزایش نسبت بدهی منجر به افزایش تأخیر گزارش حسابرس می‌شود؛ اما این تأثیر معنی‌دار نیست. این نتیجه در تضاد با یافته‌های (۲۰۲۰) است که نشان داد پرداخت بدهی بر تأخیر گزارش حسابرسی تأثیر می‌گذارد، به این معنی که کل بدهی بالا باعث می‌شود فرآیندی که حسابرس باید انجام دهد طولانی‌تر شود.

در مورد فرضیه سوم نیز نتایج نشان داد اندازه شرکت بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر منفی و معنی‌دار دارد؛ بر این اساس می‌توان تفسیر کرد که شرکت‌های بزرگ تمایل دارند گزارش‌های مالی حسابرسی شده را در زمان سریع‌تری نسبت به کسب‌وکارهای کوچک‌تر ارائه کنند که مربوط به امکان کنترل داخلی و سیستم مدیریت بهتر در شرکت‌های بزرگ است. این یافته‌ها مطابق با نتایج. ویدیاستوتی و کارتیک (۲۰۱۸) و دسیانا و درماوان (۲۰۲۰) و در تضاد با یافته‌های متا و افریانتی^۱ (۲۰۲۰) است. همچنین بنا بر یافته‌های فرضیه چهارم، سن شرکت نیز بر تأخیر گزارش حسابرس تأثیر مثبت دارد؛ اما این تأثیر معنی‌دار نیست. انتظار بر این است هرچه شرکت سن بیشتری داشته باشد، مقیاس عملیات آن بزرگ‌تر می‌شود و حسابرس این موضوع را در نظر می‌گیرد و در نتیجه مدت طولانی‌تری برای انجام حسابرسی نیاز باشد که منجر به افزایش تأخیر می‌شود. این نتیجه مطابق با تحقیقات ویدیاستوتی و کارتیک (۲۰۱۸) است.

با توجه به این نتایج پیشنهاد می‌شود مخاطبان گزارش‌های مالی شرکت‌ها که خواهان استفاده از اطلاعات به‌موقع برای اتخاذ تصمیم هستند، سطح نقدینگی و اندازه شرکت‌ها را موردتوجه قرار دهند؛ چراکه می‌توانند سیگنالی از توان شرکت‌ها برای ارائه به‌موقع گزارش‌های مالی باشند.

منابع

- ✓ امینی، فاطمه، مشهور الحسینی، محمدرضا، (۱۴۰۱)، مروری جامع بر ادبیات و عوامل مؤثر بر تأخیر در گزارش حسابرسی و ارتباط آن با برخی مفاهیم مالی، دانش کارآفرینی، دوره ۲، شماره ۲، صص ۶۸-۹۰.
- ✓ بزرگ اصل، موسی، رجب دری، حسین، خرمین، منوچهر، (۱۳۹۷)، بررسی عوامل مؤثر بر انتشار به‌هنگام گزارش حسابرسی، مجله دانش حسابداری، دوره ۹، شماره ۱، صص ۱۱۵-۱۴۶.
- ✓ بنی مهد، بهمن، بهاری، امیر، (۱۳۹۳)، رابطه بین تعداد بندهای حسابرسی و مدت تصدی مدیرعامل با ارائه به‌موقع صورت‌های مالی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۳، شماره ۱۲، صص ۵۳-۶۲.
- ✓ رضایی دولت‌آبادی، حسین، حیدری سلطان‌آبادی، حسن، بوستانی، حمیدرضا، (۱۳۹۳)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر تأخیر انتشار صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، دوره ۶، شماره ۱۲، صص ۱۲-۲۱.

¹ Metta & Effriyanti

- ✓ لاری دشت بیاض، محمود، قناد، مصطفی، فکور، حسین، (۱۳۹۷)، ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۰، شماره ۳۷، صص ۲۱۵-۲۴۱.
- ✓ محمدرضایی، فخرالدین، فرجی، امید، فتاحی، فروزان، (۱۴۰۱)، ادغام مؤسسات حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی: بررسی استدلال‌های متناقض، پیشرفتهای حسابداری، دوره ۱۴، شماره ۱، صص ۲۷۷-۳۰۱.
- ✓ ملا ایمنی، وحید، مرفوع، محمد، (۱۳۹۴)، رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی، حسابداری مالی، دوره ۱۱، شماره ۴۵، صص ۵۱-۷۱.
- ✓ مؤمنی، علیرضا، حسینی، زهرا، (۱۳۹۹)، بررسی میزان تأثیر تأخیر در گزارش حسابرسی و حق‌الزحمه‌ی حسابرس بر کیفیت حسابرسی در پی ادغام مؤسسات حسابرسی خدمات دهنده به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، دوره ۴، شماره ۳۶، صص ۴۸-۶۲.
- ✓ یلفانی، امیر، نوروش، ایرج، طالب نیا، قدرت اله، اصغری زاده، عزت اله، (۱۴۰۰)، اثر حاکمیت شرکتی بر تأخیر گزارش حسابرسی در صنعت بیمه ایران، پژوهش‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۳، شماره ۵۰، صص ۱۴۹-۱۷۰.

- ✓ Bartov, E., & Konichitchki, Y. (2017). SEC filings, regulatory deadlines, and capitalmarket consequences. *Accounting Horizons*, 31(4), 109-131.
- ✓ Cho, M., Ki, E., & Kwon, S. (2017). The effects of accruals quality on audit hours and audit fees. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 32(3), 372-400.
- ✓ Dura, J. (2017). The Influence of Profitability, Liquidity, Solvency, and Company Size on Audit Report Lag in Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange. *Asian Scientific Journal of Business and Economics*, 11(1), 64-70. <https://doi.org/10.32812/jibeka.v11i1.34>
- ✓ Febrian, Cindy Theng, Peng Wi (2022) The Impact of Liquidity, Solvency, Business Size, and Business Age on Audit Report Lag, Volume 5 , Number 1, Agustus 2022
- ✓ Fadrul, Lianto, K., & Febriansyah, E. (2021). Analysis of Profitability, Solvability, Liquidity, Company Size and Auditor Reputation on Audit Report Lag in Large Trading Companies Sector Listed on in. *Jurnal Akuntansi , Kewirausahaan Dan Bisnis*, 6(1), 78-90.
- ✓ Hasibuan , Hara Habibi (2021) THE EFFECT OF FIRM SIZE, PROFITABILITY AND AUDIT TENURE ON AUDIT DELAY WITH FINANCIAL DISTRESS AS MODERATING VARIABLE IN MINING SECTOR COMPANIES LISTED ON IDX, Vol. 4 No. 1 (2021): *Journal of Public Budgeting, Accounting and Finance*
- ✓ Harini, G., & Siregar, L. M. (2020). The Effect of Profitability (Roe), Liquidity (Cr) Company Size and Cap Size on Audit Report Lag in State-Owned Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange, 2014-2017. *Menara Ekonomi*, VI(1), 47-55.
- ✓ Hendrawan, M. F., & Wulandari, T. R. (2020). The Influence of Profitability, Company Size, Company Age, KAP Size, and Audit Opinion on Audit Report Lag (Empirical Study of Manufacturing Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange in 2016-2018). *Jurnal Mutiara Madani*, 8(1), 58-69.
- ✓ Ismail, H (2022) Effects of other comprehensive income on audit fees and audit report lag in Egyptian firms: does board gender diversity matter? The current issue and full text archive of this journal is available on Emerald Insight at: <https://www.emerald.com/insight/1026-4116.htm>.
- ✓ Kibet, K. (2021). The Influence of Profitability, Solvency and Company Size on Audit Report Lag. *JRAK Journal of Accounting and Business Research*, 7(1), 84-92
- ✓ LAMBEY, R(2023) The Effect of Liquidity Ratio, Solvency Ratio, Profitability Ratio and Listing Age to Audit Delay of Insfracture Sector Companies Listed on the Indonesia

Stock Exchange for the 2018-2021 Period. HOME / ARCHIVES / VOL. 1 NO. 2 (2022): JOURNAL OF GOVERNANCE, TAXATION AND AUDITING (NOVEMBER – FEBRUARY 2023).

- ✓ Metta, C., & Effriyanti, E. (2020). Effect of Company Size, Public Ownership and Application of International Financial Reporting Standards (IFRS) on Audit Report Lag.
- ✓ Setyawan, N. H. (2020). The Influence of Liquidity, Solvency and Company Size on Audit Report Lag. Indonesian Scientific Journal of Accounting and Finance, 4(1), 27–40.
- ✓ Sultana, N., Singh, H., der Zahn, V., & Mitchell, J. L. (2015), “Audit Committee Characteristics and Audit Report Lag”, International Journal of Auditing.
- ✓ Susandya, Anak (2022) Analysis of Factors Affecting Audit Report Lag of Financial Sector Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange, Mantik Journal, 6 (2) (2022) 2098-2102.
- ✓ Tampubolon, R. R., & Siagian, V. (2020). Effect of profitability, solvency, liquidity and audit tenure on audit report lag with the committee as moderator. Journal of Modernization Economics, 16(2), 82–95. <https://doi.org/10.21067/jem.v16i2.4954>.
- ✓ Widiastuti, I. D., & Kartika, A. (2018). Company Size, Profitability, Company Age, Solvability and Cap Size Against Audit Report Lag. Dynamics of Accounting, Finance and Banking, 7(1), 20–34.
- ✓ Yosia Taruli Mutiaral, Adam Zakaria2, Ratna Anggraini(2018), the influence of company size, company profit, sol vency and cpa firm size on audit report lag, Journal of Economics, Finance and Accounting – (JEFA), ISSN: 2148-6697.